

ZBRKA OKO HRVATSKOGA JEZIČNOGA STANDARDA

Stjepan Babić

Vlada Republike Hrvatske za predsjedništva Ivica Račana na svojoj sjednici od 16. listopada prošle godine donijela je dvije odluke koje se tiču hrvatskoga književnoga jezika, *Odluku o izradi strategije razvitka jezične kulture* i *Odluku o osnivanju povjerenstva za izradu pojmovnika za službene prijevode akata Europske unije, odnosno hrvatskog zakonodavstva na službene jezike Europske unije* i objavila ih u *Narodnim novinama* od 22. listopada 2003.

Način na koji su donesene i formulacije u njima uzbudili su pojedince i ustanove koji su prosvjedovali protiv obojega.

Prvi je bio akademik August Kovačec koji je 31. listopada poslao ogorčeno pismo g. Goranu Graniću i Anti Simoniću, potpredsjedniku Vlade RH. Kovačec je sudjelovao u prvim poslovima oko tih odluka, doduše kao predstavnik Akademije, ali nije znao tko ga je pozvao i imenovao jer među ustanovama iz kojih se redova predlažu članovi u Povjerenstvo, HAZU nije bila ni spomenuta, a nije ni sudjelovao u završnim poslovima pa je tako bez njegova znanja i sudjelovanja objavljena neprihvatljiva formulacija “što će se uključivati rad na postizanju hrvatskoga jezičnoga standarda” kao da nikakvoga hrvatskoga standarda nema. On je upoznao Razred za filološke znanosti HAZU s postupkom oko tih odluka i formulacijom u prvoj i svojim prosvjedom članovima Vlade i Razred je na svojoj sjednici od 19. siječnja ove godine prihvatio Kovačecove postupke i izrazio svoje zadovoljstvo reakcijom Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Naime, ravnateljica Instituta dr. Dunja Brozović-Rončević u ime je Instituta 16. siječnja uputila pismo dr. Ivi Sanaderu, predsjedniku Vlade Republike Hrvatske i zamolila ga da na jednoj od idućih sjednica Vlade uvrsti raspravu o *Odluci o izradi jezične strategije razvitka jezične kulture* jer je u nekim dijelovima netočna i imat će neželjene posljedice na odnos prema hrvatskome jeziku na slavističkim katedrama i lektoratima te u knjižnicama u svijetu. “Nedopustivo je u službenom glasilu Republike Hrvatske tvrditi da ne postoji hrvatski jezični standard, osobito u trenutku pokretanja procesa približavanja Hrvatske Europskoj uniji i definiranja statusa hrvatskoga jezika u međunarodnoj komunikaciji, u doba sveopće globalizacije koja ugrožava i jezike sa znatno većim brojem govornika nego što je to hrvatski.”

Zatim piše: “Sukladno nacrtu *Odluke o izradi Strategije jezične politike* koju je 16. rujna 2003. u pisanom obliku Institutu dostavio tadašnji potpredsjednik Vlade dr. Goran Granić sa zamolbom da se o njemu pismeno očitujemo, izradba Strategije povjerava se Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje (...) i osniva se Povjerenstvo za praćenje izrade Strategije (...). Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje uz određene je ograde prihvatio biti nositeljem projekta izradbe Strategije, o čemu smo pismeno

obavijestili tadašnjega potpredsjednika Vlade dr. Gorana Granića. Nakon što je u *Narodnim novinama* br.167 od 22. listopada objavljena konačna verzija *Odluke o izradi strategije razvitka jezične kulture*, s čuđenjem smo primijetili da objavljeni tekst znatno odstupa od nacрта Odluke na koji se Institut pozitivno očitovao. U konačnoj se verziji teksta Institut više ne navodi ni kao nositelj Strategije ni kao član Povjerenstva. Kao članovi Povjerenstva poimence se navode predstavnici triju ministarstava, ali ne Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje ni Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, bez kojih se nikako ne bi smjelo pristupati izradbi Strategije...”

Pismo završava: “Upravo je zbog toga Znanstveno vijeće Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje na svojoj sjednici održanoj dana 15. siječnja 2004. zaključilo obratiti Vam se s molbom da potaknete postupak izmjene *Odluke o izradi strategije razvitka jezične kulture* jer ako u objavljenom obliku tekst Odluke ostane na snazi, mogao bi se dalekosežno negativno odraziti na razvoj hrvatskoga jezika i njegov status u svijetu, a time i ugroziti očuvanje hrvatskoga jezičnog identiteta.”

Kao svoj prilog tomu neprihvatljivom postupku i formulacijama Razred je na istoj sjednici odlučio da se u svezi s time održe dva javna predavanja i za predavače je odabrao dr. Radoslava Katičića i dr. Augusta Kovačeca. Njihova predavanja objavljena su u Akademijinoj publikaciji *Javna predavanja*, a mi ih donosimo u *Jeziku* da upoznamo širu javnost s tim neobično značajnim predavanjima, što može zaključiti svatko tko ih pažljivo pročita.

Obje odluke Vlade RH čitatelji mogu naći u spomenutom broju *Narodnih novina*, a mi radi većega razumijevanja i ovih popratnih riječi i samih predavanja donosimo tri članka *Odluke o izradi strategije razvitka jezične kulture*.

I.

Pristupa se izradi Strategije razvitka jezične kulture (u daljnjem tekstu: Strategija).

II.

Projektni zadatak jest izrada Strategije, što će uključivati rad na postizanju hrvatskog jezičnog standarda, razvitku jezičnog obrazovanja, odnosu hrvatskog jezika prema drugim jezicima, te očuvanje hrvatskog jezičnog identiteta u službenom komuniciranju s Europskom unijom.

III.

Osniva se Povjerenstvo za praćenje izrade Strategije (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo).

Članove Povjerenstva imenuje Vlada Republike Hrvatske posebnim aktom.

Članovi Povjerenstva jesu: predstavnik Ministarstva prosvjete i športa, predstavnik Ministarstva znanosti i tehnologije i predstavnik Ministarstva kulture.

Ostale članove Povjerenstva imenovat će Vlada Republike Hrvatske nakon provedenog postupka javnog poziva.

Zadatak Povjerenstva je koordinirati izradu projektnog zadatka u sklopu izrade Strategije.

Govoreći o ovoj zbrci, moram spomenuti još jednu, a to je sam predmet spora, odnosno što on znači. Da hrvatski jezik nema standarda može značiti dvoje: da postoji hrvatski književni jezik, ali da nije standardiziran, ili drugo, ako nema standarda, onda nema ni hrvatskoga književnoga jezika, jer njega nema ako nije standardiziran. Bilo jedno ili drugo, formulacija je u Odluci svakako pogrešna i zato je dobro što se oko toga digla uzbuna, ali je potrebno da sada preciziramo što nam što znači. Upotreba naziva standardni jezik umjesto dosadašnjega književni jezik izaziva zabune. Jedne zato što su negdje nazivi standardni jezik i književni jezik potpune istoznačnice, a drugdje nisu. Vidi se to po tome što se jedne katedre u Hrvatskoj nazivaju Katedra za hrvatski književni jezik, a druge Katedra za hrvatski standardni jezik. Ima hrvatskih jezikoslovaca kojima to nisu istoznačnice pa govore o hrvatskom standardnom književnom jeziku. Njima književni jezik nije isto što i standardni, pa misle da ga treba precizirati dodavši mu još atribut standardni. I ja mislim da sam naziv hrvatski standardni jezik nije dovoljno jednoznačno određen, već i zato što sama imenica od koje je izveden pridjev standardni nije jednoznačna. Naime standard je novija engleska posuđenica, hrvatski se to prije, a i danas se zove norma, zato i nemamo *Hrvatski zavod za standardizaciju*, nego *Državni zavod normizaciju i mjeriteljstvo*. Ona nekad veoma proširena kratica JUS (= jugoslavenski standard) nije nakon propasti Jugoslavije kod nas jednostavno prevedena sa HUS, iako je u početku bilo i takvih pokušaja, nego je to danas HRN = hrvatska norma, kao njemački DIN = Deutsche Industrienorm(-en). Zbog toga kad se kaže da je hrvatski standardni jezik uvijek normiran, onda je to tautologija, jer kad se kaže standardni jezik, onda bi to samo po sebi moralo značiti da je standardiziran, normiran. Prije smo govorili da je hrvatski književni jezik normiran, što pokazuje da standardni i književni jezik nije baš isto. Zato ja osobno nikad ne bih, i nisam, bez posebnih razloga napisao hrvatski standardni jezik jer standardni je za mene novija tuđica koja potiskuje naše nazive *književni*, a i *normativni*, *normiran* kao i *standard* naš naziv *norma*. Uz to naziv standardni ima i tešku skupinu *-rdn-* i zato nikad ne ću pristati da se u podnaslovu *Jezika* pridjev književni zamijeni sa standardni, kao što ne bih pristao, da sam o tome odlučivao, da se naziv Katedra za hrvatski književni jezik zamijeni sa Katedra za hrvatski standardni jezik. Da standardni i normativni ne znače uvijek isto, pokazuje to što nazivi: standardni priručnik i normativni priručnik nipošto ne znače isto. Ako pomno čitamo prvu Odluku, sporove oko nje i članke koje ovdje donosimo, vidjet ćemo da nije sve jednoznačno kako bi trebalo biti.

Sažetak

Stjepan Babić, sveuč. prof. u m., Zagreb
UDK 811,163.42-26. stručni članak, primljen 27. 2. 2004.,
prihvaćen za tisak 15. 3. 2004.

Confusion around the Standard Croatian language

The former Croatian government has brought two by-laws concerning the language, which have caused dissatisfaction with some linguists and institutions. The author describes and explains these reactions, quotes the main part of one of them as an introduction to the articles that follow.

HRVATSKI JEZIČNI STANDARD

Radoslav Katičić

Pitanja što se postavljaju oko jezika u svakoj kulturi pripadaju među središnja, pa tako i u hrvatskoj. Jezik je, napokon, sredstvo bez kojega nije moguć nikakav ljudski život, a u svemu što u najširem i najtemeljnijem smislu možemo zvati kulturom, povećavaju se još zahtjevi koji se stavljaju na njega, te je potrebno njegovo osobito njegovanje. Time su obuhvaćene baš sve ljudske djelatnosti. Jezik je preduvjet i podloga ne samo za humanističke studije. Matematika, pa prirodne i tehničke znanosti nisu na kraju krajeva drugo nego specijalizirana poraba jezika usredotočena na određene predmete, kako god nam to obično nije baš prisutno u svijesti. Može se, dakle, razumjeti da pitanja koja se tiču jezika pobuđuju osobitu pozornost.

A pitanja standardâ zapljuskuju nas sa svih strana, već dulje vremena u tehnici, u kojoj su standardi prvo eksplicitno koncipirani i već se dulje vremena rutinski primjenjuju, pa se tamo o njima i govori. A onda sve više i na drugim područjima, u novije doba čak i u politici, pa i dnevnoj. Moglo bi se bez mnogo pretjerivanja reći da smo standardima opsjednuti, i u objektivnom i u subjektivnom značenju te riječi. Upravo zato je hrvatski jezični standard našoj kulturnoj sredini jedan od najvažnijih predmeta pozornosti.

Ako Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti priređuje javno predavanje o takvu predmetu, time se samo pokazuje da je na visini svojih zadataka. Kao pitanje postavlja se tu samo zašto to nije činila već prije. No ako se zna, a svi to znamo, što se u posljednjim desetljećima, a s malo potpunijim znanjem može se tu govoriti i o nekih sto i pedeset godina, događalo s hrvatskim jezikom i oko njega, nije teško naći odgovor na to pitanje. Zato ga sada ne ću davati. Šteta je